«SHARQ-U G'ARB ADABIYOTIDA GUMANIZM: NAVOIY VA PUSHKIN»

mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari

Proceedings of the international scientific-theoretical conference titled

«HUMANISM IN EASTERN AND WESTERN LITERATURE: NAVOI AND PUSHKIN»

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

O‘ZBEK FILOLOGIYASI FAKULTETI

JAHON ADABIYOTI VA QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK KAFEDRASI

“SHARQ-U G‘ARB ADABIYOTIDA GUMANIZM: NAVOIY VA PUSHKIN”

mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari

2024-yil, 25-aprel

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ALISHER NAVAI TASHKENT STATE UNIVERSITY
OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE

FACULTY OF UZBEK PHILOLOGY

DEPARTMENT OF WORLD LITERATURE AND COMPARATIVE LITERATURE

Proceedings of the international scientific-theoretical conference titled

“HUMANISM IN EASTERN AND WESTERN LITERATURE: NAVOI AND PUSHKIN”

April 25, 2024

Toshkent
“Nurafshon business”
2024

UO‘K 845.711.05
KBK 133.585.3
“Sharq-u G‘arb adabiyotida gumanizm: Navoiy va Pushkin” mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – Toshkent: Nurafshon business, 2024. – 840-b.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Mas’ul muharrir:
Shuhrat Sirojiddinov,
filologiya fanlari doktori, akademik

Tahrir hay’ati:
Shuhrat Sirojiddinov (O‘zbekiston), Münevver Tekcan (Turkiya), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Agnieska Vojta (Germaniya), Sulton Normamatov (O‘zbekiston), Rukhsana Iftikhar (Pokiston), Dilmurod Quronov (O‘zbekiston), Almaz Ulviy (Ozarbayjon), Suvon Meli (O‘zbekiston), Sergey Nikonorov (Rossiya), Akibatxan Ismanova (Qirg‘iziston), Makbal Orazbek (Qozog‘iston), Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Aleksey Pilev (Rossiya), Nurboy Jabborov (O‘zbekiston), Shafiqa Yorqin (Afg‘oniston), Amir Ne’mati Lima’i (Eron), Nafas Shodmonov (O‘zbekiston), Dilmurod Quronov (O‘zbekiston), Odinaxon Jamoliddinova (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston).

“Sharq-u G‘arb adabiyotida gumanizm: Navoiy va Pushkin” mavzusida o‘tkazilayotgan xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari komparativistikaning sof nazariy va amaliy muammolariga doir tadqiqotlardan tarkib topgan. Shunga ko‘ra to‘plam “Navoiy va Pushkin ijodida gumanizm konsepsiyasi”, “Navoiy va Pushkin ijodining global mohiyati”, “Yosh tadqiqotchilar Navoiy va Pushkin haqida” nomli uch qismga ajratilgan. Navoiy va Pushkin asarlariga xos spetsifika, semantika, struktura, lingvopoetik, lingvopsixologik xossalar qiyosiy tahlil etilgan. Ayni paytda, ikki ulug‘ mutafakkirning jahon xalqlari badiiy tafakkuriga ta’siri, global ahamiyatiga oid nazariy tadqiqotlar o‘rin olgan.

Ilmiy to‘plam adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, adabiyot tarixi, qiyosiy adabiyotshunoslik, tarjima nazariyasi, tarjimashunoslik bilan shug‘ullanayotgan doktorant, tayanch doktorantlar; magistrant va bakalavriyat bosqichi talabalari, shuningdek, badiiy adabiyot masalalari bilan qiziquvchilar uchun mo‘ljallangan.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2024-yil 3-apreldagi yig‘ilishi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Mualliflar qarashlari tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

© “Nurafshon business”, 2024.

UOʻK 845.711.05
KBK 133.585.3
"Humanism in East-West Literature: Navoi and Pushkin". Proceedings of international scientific-theoretical conference. – Tashkent: Nurafshon business, 2024. – 840 p.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Editor-in-Chief:
Shukhrat Sirojiddinov,
Doctor of philological sciences, Academic

Editors:
Shukhrat Sirojiddinov (Uzbekistan), Münevver Tekcan (Turkey), Uzoq Jurakulov (Uzbekistan), Agnieska Vojta (Germany), Almaz Ulviy (Azerbaijan), Suvon Meli (Uzbekistan), Nurboy Jabborov (Uzbekistan), Shafiqa Yorqin (Afghanistan), Nafas Shodmonov (Uzbekistan), Rakymjan Turysbek (Kazakhstan), Dilmurod Kuronov (Uzbekistan), Odinakhon Jamoliddinova (Uzbekistan), Feruza Ikromkhanova (Uzbekistan), Gulnoz Khalliyeva (Uzbekistan), Dilnavoz Yusupova (Uzbekistan).

This compilation presents findings from an international scientific-theoretical conference centered around "Humanism in East-West Literature: Navoi and Pushkin" It covers a range of theoretical and practical issues in comparative studies. The collection is structured into three main sections: "Exploring the Concept of Humanism in Navoi and Pushkin's Works," "Examining the Global Significance of Navoi and Pushkin's Literary Contributions," and "Insights from Up-and-Coming Scholars on Navoi and Pushkin." The collection analyzes the specificities, semantics, structures, linguopoetic, and linguopsychological features of Navoi's and Pushkin's works in comparison. Additionally, the conference also discussed theoretical inquiries into the worldwide impact of these two influential thinkers on artistic thought across cultures.

This Conference proceedings are crafted for graduate, undergraduate, and doctoral students specializing in literary theory, criticism, history of literature, comparative literature, translation theory, and literary studies. It's also suitable for anyone intrigued by literary issues.

The collection was recommended for publication by the decision of the meeting of the Scientific and Technical Board of the Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navai on April 3, 2024.

The perspectives of the authors may vary from those of the editors.

© "Nurafshon business", 2024.

MUNDARIJA

I- SHO'BA
NAVOIY VA PUSHKIN IJODIDA GUMANIZM KONSEPSIYASI

1.	*Шуҳрат СИРОЖИДДИНОВ.* **УЛУҒЛАР УЧРАШУВИ**	20
2.	*Узоқ ЖЎРАҚУЛОВ.* **НАВОИЙ ВА ПУШКИН: МЕТАФОРАЛАР ЭВОЛЮЦИЯСИ**	23
3.	*Сувон МЕЛИ.* **НАВОИЙ ВА ЧЎЛПОН: КЎК – ЕР КОНЦЕПТИ**	51
4.	*Dr. Kemal YAVUZ ATAMAN.* **NEVAYİ DÜŞÜNCESİNDE AKL-I SELİM İDRAKİ**	65
5.	*Дилмурод ҚУРОНОВ.* **БИР НУҚТАНИНГ ҚИЛҒИЛИҒИ**	77
6.	*Бахтиёр АБДУШУКУРОВ.* **"ТЕКМА ЭМГАК СЎНГИ РОҲАТ ЭРМИШ"**	85
7.	*Ирина ЯНОВСКАЯ., Ольга ЧИЖИКОВА.* **ПЕТР И КАРЛ: ФОЛЬКЛОРНАЯ ОСНОВА ПЕРСОНАЖЕЙ "ПОЛТАВЫ"**	91
8.	*Ғайрат МУРОДОВ.* **УЙҒУН ГУМАНИЗМ**	97
9.	*Насиба БОЗОРОВА.* **УЛ ПАРИЙКИМ, БАНДИ ЗУЛФИҒА МАЖОНИНДУР УҚУЛ...**	104
10.	*Münevver TEKCAN.* **THE CULTURAL TRAITS OF THE RULING CLASS ELITES DURING THE BABURID EMPIRE FORMATIVE PERIOD**	114
11.	*Сергей НИКАНОРОВ.* **К ВОПРОСУ ОБ ОСОБЕННОСТЯХ ПОЭТИЧЕСКОГО ЯЗЫКА ПРОИЗВЕДЕНИЙ А.С.ПУШКИНА**	125
12.	*Seda KAVALLI.* **HÜMAYUN-NÂME'DEKİ EDEBÎ ŞAHSİYETLER**	132
13.	*Альбина РАХМАНОВА.* **КОНЦЕПЦИЯ ВОСТОКА В ТВОРЧЕСКОМ ПОНИМАНИИ А.ПУШКИНА (К ВОПРОСУ ОБ ИССЛЕДОВАНИЯХ)**	144
14.	*Елена ПАНОВА.* **ЭЛЕМЕНТЫ ДРЕВНЕСЛАВЯНСКОЙ МИФОЛОГИИ В ПОВЕСТИ "КАПИТАНСКАЯ ДОЧКА" А.С.ПУШКИНА**	156

15.	*Ahmet KARATAŞ.* **ALÎ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN VAKFİYE ADLI ESERİNDEKİ TÜRKÇE HUKUK ERİMLERİ**	167
16.	*Дармоной ЎРАЕВА.* **НАВОИЙ ВА ПУШКИН ГУМАНИЗМИНИНГ ФОЛЬКЛОРЧА АСОСЛАРИ**	180
17.	*Шоира АХМЕДОВА.* **АЛИШЕР НАВОИЙ ВА ПУШКИН: МАКТУБЛАР ОЛАМИ**	186
18.	*Husniddin ESHONQULOV.* **NAVOIY G'AZALIYOTINING MAVZULAR OLAMI**	194
19.	*Диляра ХАЛИЛОВА.* **К ВОПРОСУ О ВОСТОЧНОЙ ТЕМАТИКЕ В ТВОРЧЕСТВЕ А.С.ПУШКИНА**	201
20.	*Исламжон ЯКУБОВ.* **ШЕЪРИЙ РОМАН: ГЕНЕЗИС ВА ДИНАМИКА**	206
21.	*Serpil YAZICI ŞAHIN.* **BAYRAM KHAN'S POETİC QUALIFICATIONS AND POETRY**	219
22.	*Dilnavoz YUSUPOVA, Umedullo MAHMUDOV.* **NAVOIY VA PUSHKIN IJODIDA FAXRIYA**	228
23.	*Dilrabo QUVVATOVA.* **PUSHKIN SHE'RIYATIDA SHARQ TASVIRI**	244
24.	*Одилжон САФАРОВ.* **"ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН" ТАРЖИМАЛАРИ ҲАҚИДА**	249
25.	*Komiljon HAMROYEV.* **ZAMONAVIY O'ZBEK HIKOYALARI POETIK TAKOMILI**	255
26.	*Елена ПАНОВА, Кирилл ГЛЕБОВ.* **СКАЗКА А.С.ПУШКИНА "О МЕРТВОЙ ЦАРЕВНЕ И СЕМИ БОГАТЫРЯХ" В КОНТЕКСТЕ ЭКОЛОГИИ КУЛЬТУРЫ**	268
27.	*Gulbahor ASHUROVA.* **MUTAFAKKIR SHOIR OBRAZI YANGI ADABIYOT NIGOHIDA**	274
28.	*Гузалия ФЕФЕЛОВА.* **КОНЦЕПЦИЯ ГУМАНИЗМА В ПОЭЗИИ А.НАВОИ И А.ПУШКИНА**	284
29.	*Акибатхан ИСМАНОВА.* **НАВОИЙ АСАРЛАРИДА ЧИН МАМЛАКАТИ ТАЛҚИНИ**	289
30.	*Ozoda TOJIBOYEVA.* **NAVOIY ASARLARINI KATALOGLASHTIRGAN RUS OLIMLARI**	296
31.	*Yulduz ZIYAYEVA.* **"OSHIQ-MA'SHUQA-RAQIB" OBRAZI TAKOMILI HAQIDA**	304

32.	*Мустафо БАЙЭШАНОВ.* **ИСЛАМСКИЙ ВОСТОК В ТВОРЧЕСТВЕ Г.ДЕРЖАВИНА**	319
33.	*Latofat TASHMUXAMEDOVA.* **ADABIYOT VA INSON TAFAKKURI**	344
34.	*Elmurod NASRULLAYEV.* **NAVOIYGA DOIR TARIXIY MANBALARNING O‘RGANILISHI**	353
35.	*Sa’dulla MATYAKUPOV.* **NAVOIY VA PUSHKIN LIRIKASIDA DIALOGIK TALQIN**	367
36.	*Zuhra AZILOVA.* **NAVOIY ASARLARINING QORAQALPOQCHA TARJIMALARI**	375
37.	*Nargiza G‘ULOMOVA.* **ALISHER NAVOIY VA PUSHKIN IJODINING TA’LIMIY, IJTIMOIY AHAMIYATI**	380
38.	*Hayot LATIPOV, Nasiba NOROVA.* **NAVOIY VA PUSHKIN: BADIIY G‘OYA VA OBRAZ**	385
39.	*Ulug‘bek KO‘CHIMOV.* **FANTASTIK ASARLARDA GUMANIZM KONSEPSIYASI**	392

II- SHO‘BA

NAVOIY VA PUSHKIN IJODINING GLOBAL MOHIYATI

40.	*Amir NEMATI LIMA’I.* **AMIR ALISHIR NAVAI AS A FOLLOWER OF KHAWAJA NIZAM AL-MULK TUSI AND KHAWAJA RASHID AD-DIN FADLULLAH HAMADANI (ANALYSIS, INTERPRETATION AND COMPARISON)**	400
41.	*Гулноз ХАЛЛИЕВА, Оксана ВОДНЕВА.* **“ИСПОВЕДЬ” КАК ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖАНР**	414
42.	*Нусратулло ЖУМАХЎЖА.* **“НАВОЙИ” ТАХАЛЛУСИ ИМЛОСИ ВА БАДИИЙ МАЪНО МИҚЁСЛАРИ**	421
43.	*Алексей ПЫЛЕВ.* **К ВОПРОСУ ОБ ОСМАНСКО-ТУРЕЦКИХ МОТИВАХ В РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ (А.С.ПУШКИН И М.Ю.ЛЕРМОНТОВ)**	438
44.	*Санобар ТЎЛАГАНОВА.* **МИЛЛИЙ МАФКУРА ВА НАВОИЙ ИЖОДИ**	447
45.	*Saodat MUHAMEDOVA, Roza QURBONOVA.* **ALISHER NAVOIYNING XORIJ TILLARIGA TARJIMASI VA TADQIQI**	454

46.	*Маҳмадиёр АСАДОВ.* **“ДОНИШМАНД СИЗИФ” РОМАНИ ШАРҚОНА МАЪНАВИЯТ КОНТЕКСТИДА**	460
47.	*Azamat XAYRULLAYEV.* **N.NORQOBIL HIKOYALARI KOMPOZITSIYASI**	469
48.	*Tozagul MATYOQUBOVA.* **ADABIY TA’SIR VA O‘ZIGA XOSLIK**	483
49.	*Rukhsana IFTIKHAR.* **“THE MEMOIRS OF GULBADANBEGUM”**	494
50.	*Светлана ДРАЧЕВА.* **ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ПОЭЗИИ ДЛЯ ДЕТЕЙ**	500
51.	*Gulchehra IMOMOVA.* **O‘ZBEK HIKOYALARIGA G‘ARB MODERNISTIK ADABIYOTINING TA’SIRI**	510
52.	*Iqboloy ADIZOVA.* **MUMTOZ ADABIYOTDA QOFIYA**	517
53.	*Sa’dulla QURONOV.* **IJTIMOIY SHART-SHAROIT VA “KOMIL INSON” KONSEPSIYASI**	527
54.	*Нилуфар СУЛТОНОВА.* **СЮЖЕТ МОДИФИКАЦИЯСИ ВА АДАБИЙ ТАЪСИР**	532
55.	*Нурмурод ЧИННИҚУЛОВ.* **ҚАДИМГИ ТУРКИЙ ЁЗМА МАНБАЛАРИ ВА ШЕВАЛАРДА САҚЛАНГАН АЙРИМ СЎЗЛАР ХУСУСИДА**	544
56.	*Zebiniso BEKMURODOVA.* **NAVOIY LIRIKASIDAGI AYRIM XIAZMLARNING LINGVISTIK TADQIQI**	551
57.	*Baxtiyor RO‘ZIYEV.* **ALISHER NAVOIYNING IQTISODIY QARASHLARI VA ULARNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI**	556
58.	*Saodat MO‘MINOVA.* **NAZAR ESHONQUL VA FRANS KAFKA: ADABIY TA’SIR MASALASI**	563
59.	*Shahnoza RAHMONOVA.* **SHARQ ADABIYOTIDA MUXAMMAS – MUSTAZODNING O‘RNI**	570
60.	*Shahnoza QAXXOROVA.* **“LISONU-T-TAYR”DA BAQO TALQINI**	575
61.	*Шоҳида КАРОМОВА.* **“ЛИСОНУ-Т-ТАЙР”ДА БАҚО ТАЛҚИНИ**	582
62.	*Нилуфар УМАРОВА.* **НАВОИЙ МАКТУБЛАРИ**	587

63.	*Мафтуна НОРҚУЛОВА.* **“ҚУРОҚ” ҚИССАСИДА КИНОЯ УСЛУБИ**	596
64.	*Матлуба ЖАББОРОВА.* **НАВОИЙ “ХАМСА”СИДА “ЖОМИ ЖАМ” ТАЛҚИНИ**	607
65.	*Olmos XURRAMOV.* **HOZIRGI O‘ZBEK TARIXIY NASRINING JANR XUSUSIYATLARI**	612
66.	*O‘g‘iljon PANAYEVA.* **OMON MATJON IJODIDA QUSH TIMSOLI**	620
67.	*Zebo YAKHSHIEVA.* **ARTISTIC IMAGE AND HISTORICAL PERSONALITY IN THE WESTERN AND EASTERN LITERATURE**	626
68.	*Umida ABDULLAYEVA.* **LIRIKADA IJODIY XOTIRA**	632
69.	*Feruza ATAMURODOVA.* **THE FORMATIVE HISTORY OF THE NOVEL**	637
70.	*Iroda ISHONXANOVA.* **PUSHKIN IJODIDA SHARQ FALSAFASI TALQINI**	642
71.	*Shahlo HOJIYEVA.* **CHO‘LPON SHE’RIYATIDA RUS POEZIYASI AN’ANALARI**	648
72.	*Нилуфар ДИЛМУРОДОВА.* **АСАД ДИЛМУРОД ЭСТЕТИКАСИНИНГ АЙРИМ ҚИРРАЛАРИ**	655
73.	*Нуриддин УБАЙДУЛЛАЕВ.* **“ТАНАЗЗУЛ” РОМАНИДА ТАРИХИЙ ОБРАЗ КОНЦЕПЦИЯСИ**	667
74.	*Kamol HAKIMOV.* **“FARHOD VA SHIRIN” TALQINLARI**	675
75.	*Diyora ABDUJALILOVA.* **NAVOIY VA TOSHLIJALI MUNOJOTLARI QIYOSI**	681
76.	*Hamza ALLAMBERGENOV, Dilnoza NORMENGLIYEVA.* **UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTABLARIDA “FARHOD VA SHIRIN” DOSTONINI O‘RGATISH USULLARI**	687

III- SHO‘BA

YOSH TADQIQOTCHILAR NAVOIY VA PUSHKIN HAQIDA

77.	*Mohigul ERGASHEVA.* **PUSHKIN HAYOT YO‘LI VA IJODINI ILMIY-BIOGRAFIK O‘RGANISH TARIXIDAN**	694
78.	*Malika SUYUNOVA.* **HAMZA DRAMALARIDA OBRAZ VA BADIIY MOTIV**	699

79.	*Xoliyor SAFAROV.* **JADID HIKOYACHILIGIDA USLUB**	707
80.	*Лолахон ҚЎЗИБОЕВА.* **“ИСКАНДАР” ДРАМАСИДА ИДЕАЛ ТАРИХИЙ ОБРАЗ ТАЛҚИНИ**	713
81.	*Dildora ALIQULOVA.* **QODIRIY VA DYUSHEN ROMANLARI KOMPOZITSIYASI**	720
82.	*Dilnavoz NAJIMOVA.* **JAHON VA O‘ZBEK BOLALAR ADABIYOTI: TAYANCH NUQTA MUAMMOSI**	728
83.	*Nodira XUDOYNAZAROVA.* **VOLTER VA FITRAT: DINIY-MA’RIFIY OMILLAR**	733
84.	*Sayohat ARZIQULOVA.* **ZULFIYA MO‘MINOVA VA GULTEN AKIN LIRIKASIDA AYOL OBRAZI**	739
85.	*Jobir ISMATILLOYEV.* **SAYIDO NASAFIY IJODI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR**	746
86.	*Sanobar SAIDAZIMOVA.* **SHODIQUL HAMRO QISSALARIDA PARANORMAL EPIZOD TASVIRI**	753
87.	*Yorqinoy ISMONOVA.* **“HAZRATI INSON” ROMANIDA NAVOIY GUMANIZMI MASALALARI**	758
88.	*Gulhayo ISABAYEVA.* **ONA OBRAZI VA UNI BADIIY IDROK ETISH RAKURSLARI**	764
89.	*Laylo TO‘YCHIYEVA.* **“ULISS” O‘ZBEK ADABIYOTSHUNOSLARI NIGOHIDA**	771
90.	*Osiyo SIDDIQOVA.* **SHEKSPIRNING KOMIK XARAKTER YARATISH MAHORATI**	777
91.	*Jamila AZATIVA.* **QARAQALPAQ HÁM QAZAQ ÁDEBIYATÍNDA AŃSHÍLÍQ TEMASÍ**	783
92.	*Mirjalol SODIQOV.* **MAHMUD AS’AD JO‘SHONNING ILMIY-IJTIMOIY FAOLIYATI**	788
93.	*Charos AVAZOVA.* **YAPON NOVELLALARIDA INSON, TABIAT VA JAMIYAT MUNOSABATI MUAMMOLARI**	794
94.	*Mohinur ESANOVA.* **ISAJON SULTON HIKOYALARIDA SAFAR MOTIVINING POETIK FUNKSIYASI**	801

95.	*Shahlo HALIMOVA.* **XOQONIY SHIRVONIY QASIDALARIDA QUSH TIMSOLI**	810
96.	*Husniya JUMABOYEVA.* **ALISHER NAVOIY G'AZALLARI TABDILIDAGI XILMA-XILLIKLAR HAQIDA**	815
97.	*Umida MUXTOROVA.* **CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA TAQDIR VA GUMANIZM KONSEPSIYASI**	821
98.	*Mahliyo JO'RAYEVA.* **CHUSTI'S UNTRADITIONAL POEM**	826
99.	*Gulruxsor XUDOYBERDIYEVA.* **TARIXIY FAKTLARNI BADIIY ASARDA IFODALASH: TIL VA USLUB**	829

MUNDARIJA

1ST SECTION

EXPLORING THE CONCEPT OF HUMANISM IN NAVOI AND PUSHKIN'S WORKS

1.	*Shukhrat SIROJIDDINOV.* **GATHERING OF LEGENDS**	20
2.	*Uzoq JURAKULOV.* **NAVOIY AND PUSHKIN: THE EVOLUTION OF METAPHORS**	23
3.	*Suvon MELI.* **NAVOIY AND CHOLPON: CONCEPT OF HEAVEN AND EARTH**	51
4.	*Kemal YAVUZ ATAMAN.* **A RATİONAL UNDERSTANDİNG İN NEVAYİ'S PHİLOSOPHY**	65
5.	*Dilmurod KURONOV.* **THE SIGNIFICANCE OF A POINT**	77
6.	*Bakhtiyor ABDUSHUKUROV.* **"DEDICATED EFFORT MARKS THE CONCLUSION OF ENJOYMENT"**	85
7.	*Irina YANOVSKAYA, Olga CHIZHIKOVA.* **PETER AND KARL: THE FOLKLORIC FOUNDATION OF THE CHARACTERS IN "POLTAVA"**	91
8.	*Gayrat MURODOV.* **HARMONIOUS HUMANISM**	97
9.	*Nasiba BOZOROVA.* **SHE IS A FAIRY WHOSE MIND IS MADLY IN LOVE WITH HER HAIR**	104
10.	*Munevver TEKJAN.* **THE CULTURAL TRAITS OF THE RULING CLASS ELITES DURING THE BABURID EMPIRE FORMATIVE PERIOD**	114
11.	*Sergey NIKANOROV.* **CONCERNING THE CHARACTERISTICS OF THE POETIC LANGUAGE FOUND IN THE WORKS OF PUSHKIN**	125
12.	*Seda KAVALLI.* **CHARACTERS IN THE "HÜMAYUN-NÂME"**	132

13.	*Albina RAKHMANOVA.* **PUSHKIN'S ARTISTIC PERCEPTION OF THE CONCEPT OF THE EAST**	144
14.	*Elena PANOVA.* **EXPLORATION OF ANCIENT SLAVIC ELEMENTS OF MYTHOLOGY WITHIN PUSHKIN'S "THE CAPTAIN'S DAUGHTER"**	156
15.	*Ahmet KARATASH.* **USAGE OF TURKISH LEGAL TERMINOLOGY IN ALISHER NAVOIYY'S BOOK "WAQFIYA"**	167
16.	*Darmon ORAEVA.* **THE FOLKLORISTIC FOUNDATIONS OF HUMANISM IN THE WORKS OF NAVOIY AND PUSHKIN**	180
17.	*Shoira AHMEDOVA.* **ALISHER NAVOY AND PUSHKIN: THE WORLD OF LETTERS**	186
18.	*Husniddin ESHANQULOV.* **THE BREADTH OF TOPİCS COVERED İN NAVOİ'S GHAZALS**	194
19.	*Dilyara KHALILOVA.* **EXPLORING EASTERN THEMES IN THE WORKS OF A.S.PUSHKIN**	201
20.	*Islamjan YAKUBOV.* **THE VERSE NOVEL: GENESIS AND DYNAMICS**	206
21.	*Serpil YAZICI SHAHIN.* **BAYRAM KHAN'S POETİC QUALIFICATIONS AND POETRY**	219
22.	*Dilnavaz YUSUPOVA, Umedullo MAHMUDOV.* **THE LITERARY STYLE OF FAXRIYE IN THE WRITINGS OF NAVOIY AND PUSHKI**	228
23.	*Dilrabo KUVVATOVA.* **THE PORTRAYAL OF THE EAST IN PUSHKIN'S POETRY**	244
24.	*Odiljon SAFAROV.* **REGARDING THE TRANSLATIONS OF "EUGENE ONEGIN"**	249
25.	*Komiljon HAMROYEV.* **THE EVOLUTION OF POETIC EXPRESSION IN CONTEMPORARY UZBEK STORIES**	255
26.	*Elena PANOVA, Kirill GLEBOV.* **EXAMINING A.S.PUSHKIN'S TALE "THE DEAD QUEEN AND THE SEVEN BOGATYRS" WITHIN THE CONTEXT OF ECOLOGICAL CULTURE**	268
27.	*Gulbahar ASHUROVA.* **THE PORTRAYAL OF NAVOIY FROM THE PERSPECTIVE OF CONTEMPORARY LITERATURE**	274

28.	*Guzal FEFELOVA.* **THE CONCEPT OF HUMANISM IN THE POETRY OF NAVOI AND PUSHKIN**	284
29.	*Akibatkhan ISMANOVA.* **THE INTERPRETATION OF THE COUNTRY OF CHINA IN NAVOI'S WORKS**	289
30.	*Ozoda TOJIBOEVA.* **RUSSIAN SCIENTISTS COMPILED A CATALOGUE OF NAVOIY'S WORKS**	296
31.	*Yulduz ZIYAYEVA.* **REGARDING THE EVOLUTION OF THE "LOVER-MISTRESS-RIVAL" ARCHETYPE**	304
32.	*Mustafo BAYESHANOV.* **ISLAMIC EAST IN THE WORK OF DERJAVIN**	319
33.	*Latofat TASHMUKHAMEDOVA.* **THE RELATIONSHIP BETWEEN LITERATURE AND HUMAN COGNITION**	344
34.	*Elmurod NASRULLAEV.* **ANALYSIS OF HISTORICAL REFERENCES RELATED TO NAVOIY'S LIFE AND WORKS**	353
35.	*Sadulla MATYAKUPOV.* **DIALOGICAL INTERPRETATION IN THE LYRICS OF NAVOY AND PUSHKIN**	367
36.	*Zuhra AZILOVA.* **THE TRANSLATION OF NAVOIY'S WRITINGS INTO THE KARAKALPAK LANGUAGE**	375
37.	*Nargiza GULOMOVA.* **THE EDUCATIONAL AND SOCIETAL IMPORTANCE OF THE LITERARY CONTRIBUTIONS OF ALISHER NAVOIY AND PUSHKIN**	380
38.	*Hayot LATIPOV, Nasiba NOROVA.* **NAVOIY AND PUSHKIN: LITERARY THEMES AND CHARACTERS**	385
39.	*Ulugbek KUCHIMOV.* **THE PORTRAYAL OF HUMANISM WITHIN FANTASY LITERATURE**	392

2ND SECTION

EXAMINING THE GLOBAL SIGNIFICANCE OF NAVOI AND PUSHKIN'S LITERARY CONTRIBUTIONS

40.	*Amir NEMATI LIMA'I.* **AMIR ALISHIR NAVOIY AS A FOLLOWER OF KHAWAJA NIZAM AL-MULK TUSI AND KHAWAJA RASHID AD-DIN FADLULLAH HAMADANI**	400
41.	*Gulnoz KHALLIEVA, Oksana VODNEVA.* **"CONFESSION" ("ИСПОВЕДЬ") AS A LITERARY GENRE**	414
42.	*Nusratullo JUMAXOJA.* **THE SPELLING AND ARTISTIC SIGNIFICANCE OF THE PSEUDONYM "NAVOIY"**	421
43.	*Alexey PYLEV.* **CONCERNING THE EXPLORATION OF OTTOMAN-TURKISH THEMES IN RUSSIAN LITERATURE**	438
44.	*Sanobar TOLAGANOVA.* **THE DEVELOPMENT OF NAVOIY'S WORK IN THE CONTEXT OF MENTALITY**	447
45.	*Saodat MUHAMEDOVA, Roza KURBONOVA.* **TRANSLATION AND RESEARCH OF ALISHER NAVOIY INTO FOREIGN LANGUAGES**	454
46.	*Mahmadiyor ASADOV.* **ANALYSIS OF THE NOVEL "DONISHMAND SIZIF" ("THE WISE SIZIF") IN THE CONTEXT OF ORIENTAL SPIRITUALITY**	460
47.	*Azamat KHAIRULLAYEV.* **COMPOSITION OF STORIES BY NORMUROD NORQOBIL**	469
48.	*Tozagul MATYOQUBOVA.* **UNIQUENESS OF AUTHOR AND LITERARY INFLUENCE**	483
49.	*Rukhsana IFTIKHAR.* **"THE MEMOIRS OF GULBADANBEGUM"**	494
50.	*Svetlana DRACHEVA.* **LINGUISTIC AND PEDAGOGICAL POTENTIAL OF MODERN RUSSIAN POETRY FOR CHILDREN**	500
51.	*Gulchehra IMAMOVA.* **INFLUENCE OF WESTERN MODERNIST LITERATURE ON UZBEK STORIES**	510
52.	*Iqboloy ADIZOVA.* **RHYME IN CLASSICAL POETRY**	517

53.	*Sadulla KURONOV.* **THE SOCIETAL ENVIRONMENT AND THE CONCEPT OF THE "PERFECT INDIVIDUAL"**	527
54.	*Nilufar SULTONOVA.* **PLOT MODIFICATION AND LITERARY INFLUENCE**	532
55.	*Nurmurod CHINNIKULOV.* **REGARDING CERTAIN TERMS RETAINED IN ANCIENT TURKISH WRITTEN RECORDS AND IN DIALECTS**	544
56.	*Zebiniso BEKMURODOVA.* **LINGUISTIC STUDY OF CERTAIN CHIASMUS IN NAVOIY'S LYRICS**	551
57.	*Bakhtiyor RO'ZIEV.* **NAVOIY'S PERSPECTIVES ON ECONOMIC MATTERS**	556
58.	*Saodat MO'MINOVA.* **NAZAR ESHONQUL AND FRANZ KAFKA: THE ISSUE OF LITERARY INFLUENCE**	563
59.	*Shakhnoza RAHMONOVA.* **THE ROLE OF MUKHAMMAS – MUSTAZAD IN EASTERN LITERATURE**	570
60.	*Shakhnoza KAHAKHOROVA.* **THE INTERPRETATION OF ETERNALITY IN "LISONU-T-THAYR"**	575
61.	*Shokhida KAROMOVA.* **THE COHERENCE BETWEEN EVERYDAY LIFE ELEMENTS AND ARTISTIC REFLECTION IN 20TH-CENTURY UZBEK POETRY**	582
62.	*Nilufar UMAROVA.* **LETTERS OF NAVOIY**	587
63.	*Maftuna NORKULOVA.* **THE SATIRICAL APPROACH IN THE NARRATIVE "QUROQ"**	596
64.	*Matluba JABBOROVA.* **THE INTERPRETATION OF "JOMI JAM" IN NAVOYI "KHAMSA"**	607
65.	*Olmos KHURRAMOV.* **GENRE CHARACTERISTICS OF CONTEMPORARY UZBEK HISTORICAL PROSE**	612
66.	*O'giljon PANAEVA.* **THE IMAGE OF A BIRD IN OMON MATJON'S WRITINGS.**	620
67.	*Zebo YAXSHIYEVA.* **ARTISTIC IMAGE AND HISTORICAL PERSONALITY IN THE WESTERN AND EASTERN LITERATURE**	626
68.	*Umida ABDULLAEVA.* **CREATIVE MEMORY IN LYRICS**	632

69.	*Feruza ATAMURODOVA.* **THE FORMATIVE HISTORY OF THE NOVEL**	637
70.	*Iroda ISHONKHANOVA.* **INTERPRETATION OF EASTERN PHILOSOPHY IN PUSHKIN'S WRITINGS**	642
71.	*Shahlo HOJIEVA.* **TRADITIONS OF RUSSIAN POETRY IN CHOLPON'S POETRY**	648
72.	*Nilufar DILMURODOVA.* **SOME EDGES OF ASAD DILMUROD AESTHETICS**	655
73.	*Nuriddin UBAYDULLAEV.* **CONCEPT OF HISTORICAL CHARACTER IN "TANAZUL" ("DETERIORATION") NOVEL**	667
74.	*Kamal HAKIMOV.* **INTERPRETATIONS OF "FARHAD AND SHIRIN"**	675
75.	*Diyora ABDUJALILOVA.* **COMPARISON OF MUNAJATS OF NAVOIY AND TOSHLIJALI**	681
76.	*Hamza ALLEMBERGENOV, Dilnoza NORMENGLIEVA.* **METHODS OF TEACHING "FARHAD AND SHIRIN" IN SECONDARY SCHOOLS**	687

3RD SECTION

INSIGHTS FROM UP-AND-COMING SCHOLARS ON NAVOI AND PUSHKIN

77.	*Mohigul ERGASHEVA.* **FROM THE HISTORICAL CONTEXT OF THE BIOGRAPHICAL AND SCIENTIFIC EXAMINATION OF PUSHKIN'S LIFE AND WORK**	694
78.	*Malika SUYUNOVA.* **CHARACTER AND LITERARY MOTIF IN HAMZA DRAMAS**	699
79.	*Xolyor SAFAROV.* **THE NARRATIVE STYLE OF JADIDS**	707
80.	*Lolakhan KOZIBOEVA.* **INTERPRETATION OF HISTORICAL CHARACTERS IN THE DRAMA "ISKANDAR"**	713
81.	*Dildora ALIQULOVA.* **COMPOSITION OF QADIRI AND DUCHENE'S NOVELS**	720
82.	*Dilnavoz NAJIMOVA.* **CHILDREN'S LITERATURE GLOBALLY AND IN UZBEKISTAN: EXPLORING THE ISSUE OF THE FOUNDATIONAL POINT**	728

83.	*Nodira KHUDOYNAZAROVA.* **VOLTER AND FITRAT: RELIGIOUS-EDUCATIONAL FACTORS**	733
84.	*Sayohat ARZIKULOVA.* **THE DEPICTION OF WOMEN IN THE VERSES OF ZULFIYA MOMINOVA AND GULTEN AKIN**	739
85.	*Jobir ISMATILLOYEV.* **A FEW OBSERVATIONS ON THE LITERARY WORKS OF SAYIDO NASAFI**	746
86.	*Sanobar SAIDAZIMOVA.* **DESCRIPTION OF A PARANORMAL EPISODE IN SHADIQUL HAMRO'S STORIES**	753
87.	*Yorkinoy ISMANOVA.* **THE CHALLENGES SURROUNDING NAVOI'S HUMANISM IN THE NOVEL "HAZRATI INSON"**	758
88.	*Gulhaya ISABOEVA.* **THE MOTHER'S CHARACTER AND DIVERSE LITERARY PERSPECTIVES**	764
89.	*Laylo TO'YCHIYEVA.* **"ULYSSES" IN THE VIEW OF UZBEK LITERARY SCHOLARS**	771
90.	*Osiyo SIDDIQOVA.* **SHAKESPEARE'S SKILL IN CRAFTING COMEDIC CHARACTERS**	777
91.	*Jamila AZATIVA.* **THE THEME OF INTELLECT IN KARAKALPAK AND KAZAK LITERATURE**	783
92.	*Mirjalal SADIKOV.* **SCIENTIFIC AND SOCIAL ACTIVITY OF MAHMUD ASAD JOSHAN**	788
93.	*Charos AVAZOVA.* **ISSUES CONCERNING THE CONNECTION BETWEEN HUMANS, THE NATURAL WORLD, AND SOCIETY AS DEPICTED IN JAPANESE NOVELS**	794
94.	*Mohinur ESANOVA.* **THE POETIC ROLE OF THE JOURNEY MOTIF IN THE STORIES OF ISAJAN SULTAN**	801
95.	*Shahlo HALIMOVA.* **REPRESENTATION OF BIRDS IN THE POETRY OF KHAKHANI SHIRWANI**	810
96.	*Husniya JUMABOEVA.* **REGARDING THE DIVERSITY IN INTERPRETING ALISHER NAVOIY'S GHAZALS**	815

97.	*Umida MUKHTOROVA.* **THE CONCEPT OF DESTINY AND HUMANISM IN THE WORKS OF CHINGIZ AYTMATOV**	821
98.	*Mahliyo JO'RAEVA.* **CHUSTI'S UNTRADITIONAL POEM**	826
99.	*Gulruxor KHUDAYBERDIEVA.* **DEPICTION OF HISTORICAL EVENTS IN FICTION: LINGUISTIC CHOICES AND STYLISTIC ELEMENTS**	829

Azamat XAYRULLAYEV,
katta oʻqituvchi
(ToshDOʻTAU, Oʻzbekiston)
Doi. 10.52773/tsuull.conf.2024/HAPJ7919

N.NORQOBIL HIKOYALARI KOMPOZITSIYASI

Abstrakt. *Maqolada yozuvchi N.Norqobilov hikoyalarining kompozitsion xususiyatlari haqida soʻz boradi. Pezaj, detal va sarlavha kompozitsiyaning unsurlari sifatida tahlilga tortilgan. Shuningdek, sarlavhaning badiiy vazifasi xususida toʻxtalinib, poetik tasnifi amalga oshirilgan. Detal, makon, zamon, ramziy, emotsional, obraz nomidan olingan shartli tasnifga kiruvchi sarlavhalar badiiyati haqida toʻxtab oʻtilgan.*
Kalit soʻzlar: *hikoya, kompozitsiya, peyzaj, detal, sarlavha, konsepsiya.*
Abstract. *The article talks about the compositional features of the stories of the writer N. Norkabilov. Landscape, detail and title are analyzed as elements of composition. Also, the artistic function of the title was discussed and poetic classification was carried out. Details, space, time, symbolic, emotional, and the conventional classification of the titles are discussed.*
Key words: *story, composition, landscape, detail, title, concept.*

Har qanday badiiy asar poetikasi haqida gapirganda, avvalo, uning kompozitsion xususiyatlari yoki yozuvchining badiiy mahorati haqida gap boradigan boʻlsa, ijodkorning kompozitsiya yaratishdagi oʻziga xos mahoratiga e’tibor qaratiladi. Kompozitsiya istilohi haqida adabiyotshunos olim D.Quronov “Badiiy asardagi shakl komponentlarini mazmunni shakllantirish va ifodalash uchun eng qulay tarzda uyushtirish kompozitsiyaning zimmasidagi vazifa sanaladi. Kompozitsiya (*lot.,* tartibga solish, tuzib chiqish) asardagi barcha unsurlarni shunday uyushtiradiki, natijada unda bironta ham ortiqcha unsurning oʻzi boʻlmaydi, zero, har bir unsur asar butunligida oʻzining funksiyasiga ega, muayyan gʻoyaviy-badiiy yuk tashiydi. Asarda ularning har biri oʻz oʻrnida, me’yorida ishlatilishi, butun bilan mustahkam aloqada boʻladigan va bu aloqalar anglanadigan tarzda joylashtirilishi muhim [Quronov D. 2020,118]” deb yozadi.

Badiiy niyat va muallif nazarda tutgan gʻoyani ifoda etivchi peyzajning N.Norqobilov kichik nasriy asarlarida oʻrni katta. U peyzajni turli usullar orqali qoʻllash bilan hikoya janrining imkoniyatlarini keng ekanligini koʻrsatib beradi. Adabiyotshunos E.Xudoyber-

diyev – “Yozuvchilar peyzaj yordamida xarakterlarni harakatda, doimiy oʻzgarishda koʻrsatadi [Худойбердиев Э. 2007, 80]” – deya yozgan edi. Ayni fikrning isbotini N.Norqobilov ijodining dastlabki davrida yaratilgan “Kapalak” hikoyasidan tortib “Quyosh tutilgan kun”, “Doʻngkalla”, “Yongʻin” va boshqa hikoyalari misolida koʻramiz. Mazkur hikoyalarda badiiy voqelik sodir boʻladigan makon, zamon tushunchalari ham voqealarning rivojlanishi ham tabiat tasviri fonida koʻrsatiladi. “Quyosh tutilgan kun” hikoyasida peyzaj – quyoshning tutilishi nafaqat qahramonning ruhiyati, holati bilangina emas, balki muhitning tasvirini ochishda ham oʻrni kattaligi koʻrinadi. Hikoyada peyzaj qahramonning ruhiy-emotsiyanal holatini ifoda etishda fon vazifasini bajarish bilan birga parallel ravishda tasvirlanadi.

“Doʻngkalla” hikoyasida yozuvchi peyzaj tasvirini chizish bilan Doʻngkallani oʻziga xos xarakterini ochib beradi. Shuningdek, “Yozning birinchi kuni” hikoyasida ham yumronqoziqlar sardori Tirtiqning xatti-harakatlar, holati peyzaj yordamida yoritiladi. Ayniqsa, peyzajning asar kompozitsion qurilishida ahamiyati ortib, badiiy niyatni amalga oshirishda muhim vosita sifatidagi oʻrnini “Yongʻin” hikoyasida ham koʻramiz. “Tanasiga chirmashgan olovdan poyasi kuygan azim boboterak uzumzor ustiga gursillab qularkan, yigʻilganlar nazarida olamni jahannam otashi quchganday boʻldi. Yiqilgan daraxtdan chortarafga sochilgan choʻgʻ-u alanga nafaqat zaminni, balki osmon-u falakni ham kuydirib yuboradigandek edi. Olovning shashti baland edi. Uning taftiga chidayolmay chet-chetga qochgan odamlar gʻalati bir sinoatni, yaʼniki alangaga aylangan daraxtning oʻtli panjalari bamisoli ilonday bilanglab, tokzorni yanada kengroq qamramoq koʻyida gʻimirlayotganini sezmay qolishdi. Nega deganda, yarim tunda kutilmaganda yuz bergan bu hodisa barchani yomon dovdiratib qoʻygan. Boz ustiga, koʻpchilikning diqqati tomi gurillab yonayotgan moʻjaz oqish binoga qaratilgandi. Yiqilgan terakka baqamti qad rostlagan bu binoning tomi anchadan beri yonayotgan boʻlsa-da, uni oʻchirmoqqa hech kim oshiqmas, oshiqqanlar esa olov taftiga chidayolmay ortga chekinishar, goʻyo chetdan madad kutishayotgandek, aksariyat kishilar besamar tentirashardi” [http://uzsmart.ru.].

K.Hamrayev "Normurod Norqobilov hikoyalarida esa badiiy peyzaj poetik obrazlar qatorida turadi. Xususan, bola va chol obrazlari tabiatning bir boʻlagiga aylanib, atrofdagi odamlarni kuzatadi. Yozuvchining qaysi hikoyasini oʻqimang tabiatning goʻzal tarovatini, xushbichim nafosatini tuyasiz. "Chol va ilonlar", "Keksa tut", "Buloq", "Kapalak" hikoyalari badiiy peyzaj asosiga qurilgan. Masalan, "Keksa tut" asarida personajlarning xatti-harakatlari, fe'l-atvori, keksa tut nigohida bayon qilinadi. Natijada, keksa tut va roviy subyekti qorishib yagona obrazga aylanadi: tepki zarbidan tut daraxti qattiq silkindi. U bu xil kutilmagan zarbalarga koʻnikib ketgan esa-da, negadir bu galgisiga chidashi xiyla ogʻir kechdi. Keksa tanasi ich-ichidan qaqshab, novdalarigacha zirillab va titrab ketdi, shunga qaramay, pinak buzmaslikka urindi – ichidan toʻlqin urgan ingrogʻini shabadada tebranayotgan yaproqlari shovuriga koʻmib, odatdagidek, qaddini adil tutdi. Yozuvchi hikoyada badiiy peyzaj vositasida katta janrlarga xos bugungi kunning dolzarb mavzusini tasvirlagan... Umuman olganda, badiiy peyzaj hikoya tarkibida yozuvchining gʻoyaviy badiiy niyatini yuzaga chiqaruvchi, syujet voqealarini bayon qilishda badiiy obraz ruhiyatidagi chizgilarni tasvirlovchi, asar kompozitsiyasini tashkil qilishda poetik komponentni tashkil etivchi vosita sifatida namoyon boʻladi [Hamrayev K. 2020, 83]" – deb yozgan edi.

Hikoya janrining nazariy-estetik tabiatidan kelib chiqadigan boʻlsak, yagona voqeaning ta'rif-tavsifi asosida A.Qahhar "Oʻgʻri", "Bemor" yoki "Koʻr koʻzning ochilishi" hikoyalarini yaratibgina qolmasdan birgina detal zamiriga "Anor" hikoyasini qurgani bizga ma'lum. Demak, ushbu janrning xususiyatidan kelib chiqilsa, hikoyada detalning ahamiyati anchayin ulkan ekani oydinlashadi. Avvolo, badiiy detalni qoʻllay olish ijodkorning uslubiy mahoratiga bogʻliq bizningcha. Shunga koʻra uni bir qancha turlarga, muhimi, yozuvchining badiiy niyatidan kelib chiqib, guruhlarga tasnif qilish mumkin. M.Veller detalning rang, tovush, hid, ta'm kabi inson sezgi a'zolari orqali bilish mumkin boʻlgan oʻziga xos turlari haqida yozgan edi. Adabiyotshunos Y.Solijonov Sh.Xolmirzayevning uchta hikoyasining tahliliga bagʻishlangan "Detallar tilga kirganda" maqolasida yozuvchi asarlarining quyidagi jihatlariga diqqat qiladi,

“Hikoyalarning boshlanishidanoq butun voqelikka tatigulik muhim detallarga duch kelamiz. E’tibor bering-a: 1. “O‘sha pastlikka egilib o‘sgan gujumcha ostida o‘tiribman. Kursida. Kursining oyoqlari yerga botib ketgan. Namgarchilik-da. Aytdim-ku, yo sakkizinchi, yo to‘qqizinchi may edi... Jiydalar gullagan. Unisining shoxida bir bulbul sayrasa, bunisining shoxida bir bulbul sayraydi. Xo‘roz-makiyon.” (“Quyosh-ku falakda kezib yuribdi”). 2. “Yomg‘ir shunday kuch bilan quya boshladiki, bekat ayvonida turishning iloji qolmadi. Buning ustiga g‘uvillab shamol esar, yomg‘irni bukib-qayirib ayvon ostiga urar edi...” (“Bulut to‘sgan oy”). 3. “Do‘lana shunday turibdi. Yo-yolg‘iz deng. Atrofda na’matak butalariyam yo‘q. O‘smaydi-da bu suvsiz toshloqda. Ammo do‘lana! Qoyilman: suvni qayerdan ichar ekan? Ha-ha, tomiri chuqur ketgan-da, yantoqqa o‘xshab. Kungay tomonida oppoq-oppoq gullari ochilib turar edi” (“Kuzda bahor havosi”).

Hikoyalardagi “gujumcha”, “yomg‘ir”, “shamol”, “do‘lana” peyzaj-manzarani to‘ldirish, tasvirni kuchaytirish niyatida keltirilgani yo‘q, balki hikoya qahramonlarining xarakteriga, tabiatiga, taqdiriga u yoki bu darajada daxldor detallardir [https://n.ziyouz.com/portal]”. Adabiyotshunos maqolada Sh.Xolmirzayev hikoyalarining sarlavhasi va unda qo‘llangan detallar aro sematik-struktur munosabatga jiddiy ahamiyat beradi. Keltirilgan parchadan anglashilganidek, olim hikoyalarning tabiat tasviri bilan bog‘liq detallariga urg‘u beradi. Shunga tayangan holda biz mazkur detallarni peyzaj detal deb olamiz. Peyzaj detallar obyektimiz misolida ham ko‘plab uchraydi. “Zangori ko‘l”da ko‘l va jarlik, dasht, “Do‘stlar”da jarlik, “Enatepa”da tepalik, “Tavatosh”da tosh, “Dashtda” hikoyasida dasht singari. Umuman adib hikoyalarida peyzaj detallarning o‘rni katta. “Dashtda notanish kelinchakni kuzatib borarkan, oqshom bu ishi uchun juvonning xeshlaridan boplab kaltak yeyishini xayoliga ham keltirmagan holda egarda alplardek mag‘rur o‘tirardi. Yomon tili tufayli eridan nasibasini olib, qishlog‘iga arazlab ketayotgan kelinchakning hadikli qarashlarini sezmas, qilayotgan bu ishidan masrur holda borardi. Axir, yigirma odimcha oldin pildirab ketayotgan ojizaga panoh edi-da. U bor ekan, biydek bu dashtda hech kimsa unga dahl qilolmaydi-da [https://n.ziyouz.com/portal].”

Birgina “non” detali “Alam” va “Judolik quvonchi” hikoyalarida muhim poetik vazifa bajargan. Har ikkala hikoyada ham detal muallif badiiy niyatini ifodalab beradi. “Alam” hikoyasining qahramoni Nodirning xarakteri non detali orqali ochilgan boʻlib, asarda Nodir va Tolib aka oʻrtasidagi ziddiyat tasvirlangan. Tolib aka butun umrini halol mehnati bilan temiryoʻl stansiyasida oʻtkazgan, Nodir esa tajribasiz boʻlsada buni tan olgisi kelmaydi. Oʻzini boshliq ekanini koʻrsatmoqchi boʻladi.

“Tungi smenada yuz bergan “ChP”ni sharhlay turib kollektivni hushyorlikka chaqirmoqchiydi u. Ammo maza qilib gapirayotgan edi. Hamma ogʻzingga tikilib tursa, gap degani ichingdan qaynab chiqaverarkan. Shunda deng, bir chekkada gʻijinib oʻtirgan Tolib aka qaynab turgan qozonga toʻsatdan bir parcha muz tashlab yuborsa boʻladimi. “E, boʻldi-da endi, buncha choʻzgʻilaysan!?” Nodir huzur qilib chaynayotgan luqmasidan tosh chiqqanday bir qalqib tushdi. Dovdirab qolib ogʻzidan chiqqaniyam, shu boʻldi: “Agar yoqmayotgan boʻlsa, marhamat, chiqib keting!” “Vaqt... – chol bilagidagi soatga nuqidi. – Nima qilasan bekorchi gaplar bilan boshni qotirib!? Loʻnda qilib ayt-qoʻyda!” Shundan soʻng Nodir u dedi, Tolib aka bu dedi, axiyri chol “Ezma-churruk!” deya eshikni taraqlatib yopib chiqib ketdi [Норқобилов Н. 1990,37]”. Nodir Tolib aka bilan majlisda boʻlgan arzimas tortishuvdan keyin qulay vaziyat paydo boʻlishi bilan undan oʻch oladi.

“Nodirning koʻngli birdan ravshanlashganday boʻldi: qasos daqiqalari yetib kelgan edi! Ana endi, bu cholning popugini shunday pasaytiradi-ki...

– Nima qilganingiz bu?! Esingiz joyidami?! Qani, yuring! Siz bilan boshqa yerda gaplashamiz!

Tolib aka, koʻzi yerda gʻujanak boʻlib yotgan Zokir chapanida, es-hushini yoʻqotgan bir ahvolda shalvirab turardi. Nodir yosh bolani turtkilaganday, uning yelkasiga turtgandan soʻnggina, chol itoatkorona unga ergashdi.

Roʻmolni koʻzlarigacha tushirib tangʻigan juvon depo hovlisini changitib supurar, har supurgi tortganda, axlatga qorishib bir parcha non boʻlagi ham koptokdek dumalardi [Норқобилов Н. 1990, 40]...” Keltirilgan parchadagi detal orqali bir vaqtning oʻzida oʻquv-

chi personajlarning xarakter xususiyatlari, muallif badiiy niyati, asar gʻoyasini anglaydi.

"Judolik quvonchi" hikoyasida ham non detali badiiy obraz darajasiga koʻtariladi. "Deraza raxida esa kecha cholning qoʻlidan tortib olingan non boʻlagi yotardi. Allaqachon unga ega chiqqan chumolilar bandalarning bu yolgʻon uvvoslari bilan ishlari yoʻq, non uvoqlarini bir jonu bir tan boʻlib, imi-jimida oʻz inlariga tashirdi [Норқобилов Н. 2022, 191]". Ayni ikki hikoyada bir detal turli poetik maʼno vazifalarini istifoda etib keladi.

Badiiy asar sarlavhasi xususida adabiyotshunos H.Umirov shunday yozadi: "Asar sarlavhasi shunday bir yoki bir nechta soʻzda ifodalanishi, yuzlab sahifalarga sochilgan fikrni oʻzida aniq, nomlanishidanoq oʻquvchini oʻziga jalb qilishi lozim [Умуров Ҳ. 2004, 136]". Shuningdek, K.Hamrayev "Hikoya kompozitsiyasi" nomli monografiyasida sarlavhaning tiplari va strukturasiga alohida toʻxtalib, sarlavhaning toʻrt xil turini keltiradi, Ruhiy-emotsional sarlavhalar qatorida A.Qahhor "Dahshat", Sh.Xolmirzayev "Koʻngil", "Nimadir yoʻq boʻldi", A.Yoʻldoshning "Yolgʻon va haqiqatlar" hikoyalari bilan birga N.Norqobilovning "Ayriliq quvonchi" hikoyasini ham sanab oʻtadi. Ruhiy-emotsional sarlavhalar haqida gapirib, K.Hamrayev "Qaysidir ruhiy holatning butun asarda mujassam qilinishi sababli u sarlavha oʻlaroq hikoya tepasidan joy oladi [Ҳамраев К. 2020, 100]" – deydi.

Bizningcha, ijodkor oʻz asarini yozish jarayonida uning onggida asarni jamlab, butlab turgan yagona bir chiziq, yoʻl, deylik bu asar gʻoyasi boʻlsin, mavjud boʻladi-ki, sarlavha ana shu gʻoyaning, yoki aytaylik asar mazmunining muxtasar nomi. Ushbu jumlalar sarlavhaning butun mohiyatini oʻzida ifoda etmagan boʻlsa-da, har holda asarning barcha qism va boʻlaklarini oʻzida mazmunan istifoda etgan lunda bir soʻz yoki jumla koʻz oldimizda sarlavhani gavdalantiradi. Sarlavha tanlash tabiiy-ki, muallifning mahorati bilan bevosita bogʻliq, baʼzi asarlarning nomlari ijod jarayonida dunyoga kelsa, ayrim asarlar yakuniga yetgach muallif unga sarlavha qoʻyadi. Baʼzida esa muallif asar nomini oʻzgartirib boshqa sarlavha tanlaydi. Bunday holatlar adabiy jarayonda koʻpda kuzatilmaydi, biroq mohir hikoyanavis Shukur Xolmirzayev "Havas" (1972) nomini oʻz-

gartirib "O'zbekning soddasi", To'xtamurod Rustam o'z romanini "Kapalaklar o'yini" deb nomlagan bo'lsa keyingi nashrda "Dengiz ko'rmagan odamlar", Nazar Eshonqul "Evalyutsiya"ni o'rniga "Istilo" sarlavhasini qo'llagan.

N.Norqobilovning hikoyaga sarlavha tanlashi boshqa adiblarnikidan farq qiladi. Shuni ta'kidlash joizki, adib ijodining kompozitsion o'ziga xosligi aynan sarlavhada ko'zga tashlanadi. Masalan, adib bir hikoyaga ikki xil nom qo'yadi yoki bir nomda ikki xil hikoya yaratgan-ki, chalkashliklarni yuzaga keltirmaslik uchun adib ijodidagi bu jihatga alohida e'tibor qaratish zarurati tug'iladi. Ularni quyidagicha shartli uch xil guruhga bo'ldik.

Birinchi, sarlavha o'zagarsa ham ma'nosini qisman saqlanib, asarning g'oyaviy mazmuni o'zgarishga uchramagan "Yakson bo'lgan qit'a", "Loyxandaqdagi besh qit'a" *("Chetdagi odam" 2016-yil)* yoki "Xandaqdagi besh qit'a" *("Tanlangan asarlar" 2022-yilda)* "Yuk" hikoyasi *(Yoshlik jurnali 1984-yil, 2-son)* "Tavatosh" nomi bilan (*1987-yilda nashr qilingan "Zangori ko'l")* "Ayriliq quvonchi" (*2010)* yoki "Judolik quvonchi" *("Chetdagi odam" 2016-yil, "Tanlangan asarlar" 2022-yilda)*, "Qo'shiq" *(2000-yil)* yoki "Mung" *(Chetdagi odam" 2016-yil, "Tanlangan asarlar" 2022-yilda)* va "Bo'ron qo'pgan kun" (*2005)* yoki "Quyun" *("Chetdagi odam" 2016-yil)* hikoyalar.

Ikkinchi, sarlavha o'zgarishi bilan asar g'oyaviy mazmuni mutloq o'zgargan, biroq ayni syujet saqlangan asar. "Oriyat" *("O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasi, 2014 yil 13-son)* hikoyasining sarlavhasi keyingi nashrda "Chetdagi odam" nomi bilan o'zgargan *(shu nomdagi hikoyalar to'plami 2016-yilda e'lon qilingan, 2022-yilda "Tanlangan asarlar"iga ham shu nom bilan kiritilgan)*.

Uchinchi, bir nom turli xil syujetdagi asarlarga qo'llangan. Adib "O'g'ri" sarlavhasi ostida **uch xil syujetdagi** hikoya yozgan *("Unitilgan qo'shiq" hikoyalar to'plami 1990-yil, (hikoya qahramoni Sattor), "Paxmoq" qissa va hikoylar to'plami 1997-yil, (asar qahramoni Vohid), "Tanlangan asarlar" 2022-yil, (hikoya qahramoni Mirhaydar).* "Kurash" *(hikoya qahramoni Hamida momo)* sarlavhasi 2013-yilda e'lon qilingan hikoyaga va 2018-yilda e'lon qilingan qissaga *(qissa qahramoni Xurram qotma)* ham qo'yilgan. 2000-yilda nashr qilingan "Bekatdagi oq uycha" to'plamidan "Oriyat" nomli hikoya joy

olgan boʻlib uning yuqoridagi 2014-yilda yilda yozilgan hikoyadan syujeti mutloq farq qiladi. Ushbu asar qahramoni Hasan palvon.

Yuqorida sarlavha oʻzagarsa ham, maʼnosi qisman saqlanib qolgan hikoyalar qatorida “Ayriliq quvonchi” yoki “Judolik quvonchi” hikoyasini sanagan edik. Ushbu hikoyaga “Ayriliq quvonchi” nomini qoʻygan adib keyingi nashrlarda sarlavhani qayta oʻzgartiradi. Chunki, sarlavha uchun tanlangan “ayriliq” soʻzi asarning mohiyatini toʻla ifoda etmaydi. Asar qahramoni bola bobosi Norboy choldan ayrilmadi, balki butunlay judo boʻldi. Bizningcha ham asarning “Judolik quvonchi” deb nomlanishi toʻla maʼnoda oʻzini oqlaydi.

Hikoyaning ilk jumlasi xabar bilan “Bola doʻngda bobosi Norboy cholni kun qaytganidan beri kutadi [Норқобилов Н. 2022, 182]” – deya boshlanadi. Bizningcha mana shu ilk jumlaning oʻzida asarda roʻy beradigan voqelikka ishora bor. Yaʼni kun qaytishi, quyoshning yaqin orada botishi, kun yakunidan obrazli qilib aytganda esa “umr shomi”dan darak beradi. Ushbu hikoyada his-tuygʻular, obrazlar, detallar qarama-qarshi qoʻyilganini koʻramiz. Yigʻi va quvonchning bir biriga qarshi qoʻyilishi chin maʼnoda muallif mahoratini koʻrsatadi. Zero, chinakkam badiiy asargina qaygʻuda quvonch, quvonchda qaygʻuni ifoda etadi-ki, adib buni sarlavhaning oʻzidayoq mahorat bilan koʻrsatib bergan.

Asarda bola va Muso obrazlarining xarakteri Yomonqul, Bozor, cholning qizi feʼl-atvoriga qarshi qoʻyiladi. Adib ismlarni ham asar personajlarining xarakter xususiyatlaridan kelib chiqib tanlaydi-ki, Bozor, Yomonqul obrazlari nafs kishilari sifatida gavdalanadi. Yozuvchi “Chetdagi odam” hikoyasida ham Muso ismini qoʻllagan, ikkala hikoyada ham Muso ismi ramziylik kasb etib insoniylik timsoliga aylanadi.

Asarda detallar maʼlum maʼnoda ramziylikka ega. Hikoya doʻnglik detalidan boshlangan boʻlsa, yakunida qotgan nonni chumolilar iniga tashib ketishi bilan tugaydi. Doʻnglik detali hayotni, chumolilar ini esa qabrni ifodalaydi. “Sarlavhada maʼnaviy zidlov kuchli matematik hisobda 2x2=4 boʻlganidek, hayot mantigʻiga koʻra ham “judolik” soʻzi “qaygʻu, istirob” soʻzlari bilan muvofiq keladi. Judolik odam bolasini quvontiradi deyishi 2x2=5 degandek gap. Biroq asl adabiyot mana shu paradoksal haqiqatni isbotlay oladi.

N.Norqobilov ham mana shu ikki zidni bir hikoyada jamlab, badiiy asoslab berishga erishgan. Hikoya qahramoni – bola doʻngga chiqib olib, kemshik ogʻzida qotgan non shimayotgan, munkayibgina shahardagi oʻgʻlini kutayotgan bobosini yaxshi koʻradi. Ayni paytda uning tezroq oʻlishini istaydi. Hikoya mana shu istakni asoslashga, badiiy-mantiqiy yechimini topishga qaratilgan [Жўрақулов У. 2018, 7 декабрь №50].”

“Mung” *(“Qoʻshiq”),* “Boʻron qoʻpgan kun” *(“Quyun”)* hikoyalarining sarlavhasi haqida aytib oʻtish kerakki, adib “Tanlangan asarlar” (2022) toʻplamida yana qaytadan mazkur hikoyalarni “Mung” va “Boʻron qoʻpgan kun” sarlavhalari bilan e’lon qildi. Hikoyalarning syujetidan kelib chiqib aytadigan boʻlsak, ushbu sarlavhalar har ikkala hikoyaga munosib nom. “Boʻron qoʻpgan kun” hikoyasida qahramon asar boshidan psixologik jihatdan tayyorlab kelinadi. Sanam xolaning ichidan asta-sekinlik bilan yetilib kelayotgan, ornomusni unutgan guzardagi kimsalarga boʻlgan alam va nafrati bir kun kelib kutilmaganda boʻron kabi oʻzini koʻrsatishi aniq edi. “U qassobni nigohi bilan “nimta”lab, nari oʻtadi. Yemakxonaga yetib-yetmay toʻxtaydi. Koʻzlari Eshqul somsapazni gangitib, stol tevaragida oʻtirganlarda qoʻnim topadi. Nechundir faqat tuk bosgan ensalar-u, yagʻir yoqalarnigina koʻradi. Oʻtirganlar qiyofasini ilgʻamaydi, toʻgʻrirogʻi, ilgʻayolmaydi. Shunda olam kir, tiriklik chirkin tuyuladi. Najot istab, ufqqa koʻz tashlaydi. Ufq tuproq rangida, osmon ham shu tusda. Qaynoq garmsel borliqni toʻzonga burkamoqchidek, oʻqtin-oʻqtin quturadi. Oqibat, kishilik qiyofasi changga belanganu, ularda mana shu tuk bosgan ensalar-u, yagʻir yoqalargina qolgandek goʻyo. Bundan uning yuragi battar siqiladi va beixtiyor tiliga shu gaplar koʻchadi: “Xudoyimi-iy, bularni yaratib nima qilarding, a?! [Норқобилов Н. 2022, 250]” Keltirilgan parchada adib har bir detal va peyzajdan mohirona foydalanadi. Peyzaj qahramon ruhiyatiga mos tasvirlanadi. Ayniqsa, garmselni goʻyoki borliqni toʻzonga burkamoqchidek tasvirlanishi asarda sodir boʻlajak “boʻron”dan darak, ishora berib turibdi. Asar yakunida Sanam xola qoʻlida bolta ushlagancha shiddat bilan otilib guzardagilarga qarshi chiqishi ular uchun toʻsatdan paydo boʻlgan boʻron kabi daxshatli boʻldi.

Agar yozuvchi sarlavhaga “Quyun”ni chiqarganda edi ikki jihat-

dan asarga mos kelmagan bo‘lar edi sarlavha. Birinchidan quyun so‘zi bo‘ronga nisbatan muallif yuklamoqchi bo‘lgan ma’no bilan birga asar syujetini o‘zida ifoda etolmaydi. Ikkinchidan, asarda qahramonni ichidagi g‘azabni paydo bo‘lishi, uni sekinlik bilan, kun sayin kuchayib, oshib borishi va kuni kelib o‘zini ko‘rsatishi tasvirlangan. Bu tomondan qaralsa asar voqeligini, u sodir bo‘ladigan kunga berilgan ishorani “Bo‘ron qo‘pgan kun” sarlavhasi ifodalay oladi.

“Mung” hikoyasida ham “Bo‘ron qo‘pgan kun” hikoyasi singari ruhiy-emotsional tasvir xususiyati ustunlik qilishini kuzatamiz. Asarda qahramonning voqelikka munosabati sentimentallik kasb etib, cholning ichki istiroblari, emotsional holati tasvirlanadi. “Mujjalari yumiq – bunaqa payt hech narsani ko‘rmaydi, eshitmaydi. Ko‘z yoshlari ajin tilimlagan ko‘zlarini yumib, moshgurich saqolida marvarid donalariday qotarkan, botayotgan quyoshning qizg‘ish nurida bamisoli yoqutday tovlanadi. Kuylayotganida chol bu olamning odami bo‘lmay qoladi. Ovozi o‘tmishning teran chohlaridan selqib chiqayotgandek, kishida g‘alati bir hisni tug‘diradi – etni junjiktiradi, ham hayolga toldiradi. Dunyo ko‘hna, u esa dunyodan ham qadim ko‘rinadi [Норқобилов Н. 2022,146]. Keltirilgan parchada qahramon ruhiy olamining ich-ichiga kirib, uning yuragi tubidagi alam va iztirobning mohirona chizilgan tasvirini ko‘ramiz. Qachonlardir sevikli ayolidan ajralgan, yolg‘iz, cholning mungli, ezgin qiyofasining gavdalanishi, bu alam va dard hikoya so‘ngiga qadar qahramonni tark etmasligi asarga “Qo‘shiq” sarlavhasini tanlanishi mos kelmasligini ko‘rsatadi. “Qo‘shiq” so‘zida ma’lum ma’noda ijobiy bo‘yoqdorlikka ega, u tushkinlikni emas, jo‘shqin va ko‘tarinki kayfiyatni bildiradi. Qahramonning ruhiy holati va asar mazmuni ham “mung” so‘zi hazinlik, ma’yuslik ma’nolarani anglatishi sababli sarlavha darajasiga chiqa oladi. Shuning uchun muallif “Qo‘shiq” sarlavhasi o‘rniga “Mung”ni qayta qo‘yishi o‘zini oqlaydi.

“Chetdagi odam” yoki “Oriyat”. Biz ikki nom bilan ataladigan *yagona syujetdan* iborat ushbu hikoyalarni keyingi o‘rinlarda “Chetdagi odam” va “Oriyat” sarlavhalari bilan ataladigan *ikki mustaqil hikoya* sifatida qaraymiz. Hikoya voqealari markazida turgan, uning syujetini siljitib, rivojlantiradigan, asar g‘oyasini o‘zida tashiydigan

Muso ferma obrazi “Chetdagi odam” hikoyasining bosh qahramoni sanaladi. Ushbu hikoyaning nomi asardagi obraz nomidan kelib chiqqan sarlavha hisoblanadi.

“Oriyat” hikoyasida detal sifatida or-nomus tuygʻusi asar qismlari, epizodlarini jamlab turadi. Badiiy detalning bir turi boʻlgan ruhiyat detali sarlavha darajasiga koʻtariladi. Ushbu hikoya qahramoni Bola.

N.Norqobilov hikoyalariga qisqa loʻnda sarlavha tanlaydi. Adib obrazlilikka, ramziylikka, polesemantik maʼnoga ega soʻzlarni sarlavhaga olib chiqmaydi. Adib nisbatan anʼnanaviy yoʻldan boradi. Uning sarlavhalari Abdulla Qahhor hikoyalarining nomlarini yodga soladi. Yozuvchi hikoyalarining sarlavhalarini quyidagicha tasnif qilish mumkin. Bular detal, makon, zamon, ramziy, emotsional, obraz nomidan olingan shartli tasnifga kirivchi sarlavhalar. Shartli deyishimizga sabab esa emotsional sarlavha ramziylikka ega boʻlishi yoki vaqt va zamon tasnifidagi sarlavha boshqa tasnifga ham aloqadorlikka ega boʻlishi mumkin.

Detal sarlavha – “Roʻmolcha”, “Tavatosh”, “Kapalak”, “Quduq”, “Kitob” va boshqa sarlavhalar. Adib hikoyalarining katta qismini detal sarlavhalar tashkil etadi. Detal sarlavhalar haqida gapirganda aytib oʻtish kerakki, hikoya syujetida badiiy detal muhim ahamiyatga ega boʻlish bilan birga, qahramonlar taqdirida ham katta rol bajargani uchun asar sarlavhasi darajasiga chiqadi. Masalan, yozuvchining “Roʻmolcha” hikoyasini oladigan boʻlsak u “...xarakterli bir detal – oddiygina roʻmolcha bilan bogʻliq hodisalar asosiga qurilgan. Hikoyada oshiq-maʼshuqlarga daxldor, tasodifan bola qoʻliga tushib qolgan, bosh hoshiyasiga qizil ipak bilan toʻr toʻqilgan, bir chetiga esa oshiq – maʼshuqlar ismining bosh harfi chatilgan oddiy sariq roʻmolcha bir necha personajlar bisotini ochib beruvchi sehrli kalit vazifasini oʻtaydi... Hikoyada oddiy detal jiddiy maʼnodorlik kasb etib, muayyan badiiy maqsadga xizmat qiladi [Ёшлик, 1983, 2-сон. 39].”

Makon bilan bogʻliq sarlavhalarga “Pivoxonada”, “Yoʻlda”, “Chorraha”, “Yoʻlak”, “Ziyoratgoh”, “Dashtda”, “Enatepa”, “Qorovultepa”, “Yakkasuv”, “Tepalik” hikoyalari misol boʻladi. Ushbu sarlavhalar, hikoya syujeti konkret makon doirasida kechishi, yoki

muayyan makon detalining badiiy obraz darajasiga chiqishi bilan xarakterlanadi. Bu xil hikoyalar asosiy planda qahramonning ichki olami bilan parallel ravishda ma'naviy qiyofasi, e'tiqodini tasvirlashi jihatidan ajralib turadi. Shuningdek, asar voqeligi ro'y beradigan makon qahramon taqdirida yoki ruhiyatida keskin burilish yasaydi.

Badiiy asar syujetida vaqtni, zamonni ifodalovchi sarlavhalarga adibning "Yomg'irli oqshom", "To'y kechasi", "Yozning birinchi kuni", "Tungi mehmon" va boshqa hikoyalari kiradi. Ushbu hikoyalar syujeti makon va zamon chegarasida, bir xronotop doirasida kechadi. Masalan, "Tungi mehmon" hikoyasida badiiy voqelik Chamanoyning hovlisi va tun bilan chegaralansa, "Yozning birinchi kuni"da voqealar daryo sohilada, quyosh botgungacha ro'y beradi.

Qahramonning emotsional holati bilan bog'liq sarlavhali hikoyalarga "Mung", "Quvonchli kun", "Bo'ron qo'pgan kun", "Alam", "Tugatilmagan surat" kabilar kiradi. Mazkur hikoyalarda qahramonning botiniy his-tuyg'ularini tasvirlash yetakchilik qiladi. Bunga "Mung" hikoyasida ichki dard va istirobning keng tasvirlanishi aniq misol bo'ladi. Bu xil sarlavhali hikoyalarda tashqi yoki ichki tasir natijasida qahramon muayyan ruhiy holatni boshdan kechiradi.

Obraz nomidan yoki ismidan olingan sarlavhalarga "Buloq", "Do'ngkalla", "Oqbo'yin", "Qizcha", "Qashqa", "Sut sotuvchi bola", "Chol va bola", "Chetdagi odam" hikoyalari kiradi. Ushbu sarlavhalar bevosita hikoyaning bosh obraz nomidan olinib sarlavha o'laroq asar tepasidan joy olgan.

Ramziy sarlavhaga ega bo'lgan hikoyalarga "Quyoshi botmaydigan yurt", "Quyosh tutilgan kun", "Unutilgan qo'shiq", "Zangori ko'l" va boshqalar kiradi. Ushbu sarlavhalar o'ziga xos, shartli ramziylikka ega. "Quyosh tutilgan kun" hikoyasi syujetida quyoshning tutilishi oxirgi zamonga, qiyomatga ishora qiladi. "Unutilgan qo'shiq" hikoyasida esa yoshlik davriga ishora qilinadi.

N.Norqobilov hikoyalari kompozitsion jihatdan o'ziga xos bo'lib, bu uning qahramonlar ruhiyatini peyzaj bilan parallel tasvirlashda ko'rinadi. Bunga misol sifatida adibning "Quyosh tutilgan kun" hikoyasini olish mumkin, negaki ayni hikoyada peyzaj ruhiyat tasviridan tashqari, personajlar mansub muhitning qiyofasini ham

chizishda qo‘l kelgan. Shuningdek, yozuvchi detalni asarning konsepsiyasiga mos ravishda mohirona qo‘llaydi.

Adib asarlarida sarlavha asarning mazmunini belgilovchi kompozitsiya unsuri sifatida ko‘zga tashlanadi. Adib o‘z ijodiy niyatiga ko‘ra asarlariga nom qo‘yadi. Asarning muhim tarkibiy qismi sanalgan sarlavha orqali o‘quvchi asar olamiga kirib boradi. Normurod Norqobilovning sarlavha qo‘llashdagi mahorati adib hikoyalari konsepsiyasining yaxlitligini ta’minlashiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. Жўрақулов У. Берса инояти, йўқса синоати // Ўзбекистон адабиёти ва санъати, 2018, 7 декабрь. №50.

2. Жўрақулов У. Назарий поэтика масалалари: Муаллиф. Жанр. Хронотоп. – Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт матбаа ижодий уйи, 2015. – Б. 233.

3. Жўрақулов У. (2023). “Илми балоғат”нинг маншаъи. SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI: NAVOIY VA SHEKSPIR mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari, 1(1). Извлечено от http://universal-adabiyotshunoslik.tsuull.uz/index.php/conference/article/view/2.

4. Жўрақулов Узоқ. Ҳудудсиз жилва. – Тошкент: Фан, 2006. – 203 б.

5. Sirojiddinov Sh. (2011). Alisher Navoiy. Manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili. – T.: Akademnashr.

6. Сирожиддинов Ш. Учинчи ренессанс концепциясининг универсал асослари // SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI: NAVOIY VA SHEKSPIR mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – 2022. – Т.1. – №1.

7. Quronov D. 2020. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo.

8. Ёшлик журнали 1983, 2-сон. – В. 39.

9. Қўшжонов М. 1983. Сайланма. 2 жилдлик. – Тошкент: Адабиёт ва санъат.

10. Норқобилов Н. 2022. Танланган асарлар. – Тошкент: Фирдавс-Шоҳ.

11. Норқобилов Н. 1990. Унутилган қўшиқ, Ҳикоялар. – Тошкент: Ёш гвардия.

12. Умуров Ҳ. 2004. Адабиётшунослик назарияси. – Тошкент: А. Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти. – В. 136.

13. Худойбердиев Э. 2007. Адабиётшуносликка кириш. – Тошкент. – B. 80.

14. Ҳамроев К. (2023). “Садди Искандарий” ва “Ҳамлет”да “билиб қолиш” мотиви. SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI: NAVOIY VA SHEKSPIR mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari, 1(1). Извлечено от http://universal-adabiyotshunoslik.tsuull.uz/index.php/conference/ article/view/16.

15. Норқулова М. (2023). ИНСОН БОТИНИНИНГ ЭПИК ТАСВИРИ. SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI: NAVOIY VA SHEKSPIR mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari, 1(1). 2023.

16. Abdushukurov B.B. Ethnonyms in the Works of Alisher Navoi. Proceedings of the 1st Pamir Transboundary Conference for Sustainable Societies September 16–17, 2023, in Virtual, India | VOL. 1 NO. 1 (2024): PAMIR ONE PREPRINTS.

17. Yakubov Islamjon. Çağdaş özbek romanlarinin poetik yapisinda şarki ve türkülerin yeri / Dil ve edebiyat araştirmalari i karabük üniversitesi yayınları: 53 Karabük – 2020.

18. Зияева Ю. (2023). Навоий ва Шекспир: “Ошиқ-маъшуқа-рақиб” учлиги. SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI: NAVOIY VA SHEKSPIR mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari, 1(1). http://universal-adabiyotshunoslik.tsuull.uz/index.php/conference/article/view/15.

19. Ҳамраев К. 2020. Ҳикоя композицияси. Тошкент: Nurafshon bussenes.

20. Зияева Ю. Classic friendship and the image of “ashiq-mashuqa-raqib”. Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal. – 83–100 pp.

21. Асадов М. (2023). “Ёлғизлик мотиви”нинг поэтик талқини. SHARQ-U G‘ARB RENESSANS ADABIYOTI: NAVOIY VA SHEKSPIR mavzuidagi xalqaro ilmiy-nazariy konferensiya materiallari, 1(1). http://universaladabiyotshunoslik.tsuull.uz/index.php/conference/article/view/25.

22. Mahmadiyor Asadov. (2022). A COMPARATIVE STUDY OF THE IMAGE OF SISYPHUS IN WESTERN AND UZBEK LITERATURE. World Bulletin of Social Sciences, 9, 75-78.

23. http://uzsmart.ru.